

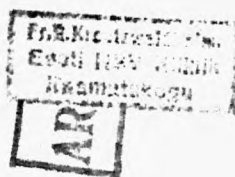
Hind mk. 25.

UUDISMAA

NOORSOO AJAKIRI

Juhan Liiv

TARTUS.

**TALVEKUU MCMXXIII.
JUHAN LIIVI NUMBER.**

№ 1.

VI AASTAKÄIK.

Sisu.

	lhk.
* * * Juhan Liiv	1
Juhan Liivi mälestades — Gustav Suits	1
Mälestused Juhan Liivist — Fr. Tuglas	5
Laulikutele — Juhan Liiv (<i>käekirja proov</i>)	8
Juhan Liivi loomingust — A. Kalamees	12
Las lapsed teevad — Juhan Liiv	15
Nooruspäev Tartus 1923. — A. Ag	15
Kroonika	16
Omis asjus	kaanel
Pildid:	
Joh. Liiv	3
Juhan Liivi haudsammas ning ta päälkiri	13
Juhan Liiv	kaanel

UUDISMAA

NOORSOO AJAKIRI.

№ 1.

VI. AASTAKÄIK.

1923/24.

* * *

JUHAN LIIV.

*Sa võta ilust viimne ilu
ja tõest võta viimne tõde, —
peab olema, — siis võltsist viimne võlts, —
ja kaunidusest viimne kaunis,
hääst viimne võimaline hää,
ja mehisusest viimne mehemeelsus,
ja naiselisest õrnem õrna,
ja võta valust viimne valu
ning kannatuse viimne katse, —
mis tõid sa selle tule syles,
see tõstab sind ja teisi yles.*

Dotsent
Ants Särevi
Raamatukogu

GUSTAV SUITS.

Juhan Liivi mälestades.

Kas teie tunnete Eesti luuletajat, kirjanikku, kunstnikku?

Kui Dante mööda Verona uulitsaid sammus, siis näitasid inimesed ta päale näpuga ja ytlesid: „Vaadake! see mees on pörgus käinud.“

Kas teie tunnete Eesti luuletajat, kirjanikku, kunstnikku? Ei, teie ei tunne teda mitte. Muidu ei algaks teie meeleliigutus alles siis, kui seda enam tarvis ei ole teie luuletajaile!

Heine jutustab yhest vanast „Limburgi kroonikast“. Selle järele on anno 1480 kogu Saksamaal laule lauld ja vilistet, magusamaid ja armsamaid kui kõik muud viisid, mis enne seda Saksamaal on kuuld. Need laulud olid kõikide huultel; neid deklameeriti pidudel ja heledasti valgustet saalides. Nende laulude looja, noor jumalamees, eksis

aga ymber puuduses, mahajäet ja väljatõugat, eemal kõigest koosolemise rõõmust. Ta oli mahajäet sellepärast, et ta pidalitõbine oli ja luuletaja. Ja nii vaevles vaene pidalitõbine luuletaja kurvalt oma viletsuse yksilduses, kuna kogu Saksamaa tema laule hõisates laulis ja vilistas.

Oh, see kuulsus on meilegi hästi tuttav mõnitus, lisab Heine nukralt juurde. Mis kasu on mul sellest, et vaimestet noored mehed ja neiud minu marmorist rinnakuju loorberiga pärjatavad! Mõnikord arvan ma „Limburgi kroonika“ vaest jumalameest, oma venda Apollos, enese ees nägevat. Ta kannatavad silmad vaatavad inimeste päale vahel nii kurvalt, ja noored neiud jahmataksid, kui nad ta pilku näha saaksid.

Ka Eestis elas, kannatas ja suri hiltjuti oma suure viletsuse yksilduses üks

vaene luuletaja. Temagi laule laulis ja vilistas kogu maa hõisates. Tema lugusid deklameeriti alalõpmata pidudel ja heledasti valgustet saalides. Tema ise, nende laulude ja lugude looja, Juhan Liiv, ei olnud aga tegelikus elus midagi muud, kui kahetsemisvääriline nõdra-meelne ja hulgas kõiges oma seisukorra alanduses. Ta ei olnud väljakannatanud Grenzsteini ja kapitalismi orjuses, ja tal ei olnud kutset millegiks muuks kui luulekirjanikuks. Oma saatuse hooleks jäet, kõige suuremas vaimses ja ainelises kitsikuses, kirjutas ta teatavasti oma paremad tööd, -- needsamad, millede tarvitusväärtus juba tema eluajal oli nii yldine ja mida nyyd, tema surma järgi, kahekordselt armastetakse ja ylistetakse.

Meie teame nyyd juba mõndagi Juhan Liivi kannatusist. Aga ma arvan, juuksed tõuseksid pysti, kui meie kõik teaksime. Sellegipärast ei lajutand Juhan Liiv isegi haigena mitte oma eneseohverdamisest või enesesalgamisest. Ta ei teind nummert oma kannatusist. Tema töö ja loomus ei olnud mitte kätatsevat ja ebapeent laadi. Tema suurus-hullustuski, tema haiguse viimases järgus, oli hoopis luulelikum, ilusam ja tähendusrikkam kui mõni muu suurus-hullustus Eestis. Ta kujutles eneselle teatavasti, kõiges oma väliste olude närususes, et ta on kuningapoeg, armastet ja lugupeet. Muinasjutt elu sygavusest!

Ah, kõige õnnetum ja heldem kõigist kuningapoegadest! Ise kõige viletsam ja vaesem, toitis ta rikkaid ja vaeseid oma nägemustega. Ise haige ja eraldusse tõugat, löi ta pidutuju tervetelle. Vahetevahelilmus ta ka isiklikult meie hariduselu keskkohdadesse, Tartu ja Tallinna. Keegi ei teadnud, kuidas ta vaheaajal oli elanud. Harvad kysisid selle järele. Haiglaselt kokkulangend, pikk kõhetu kogu norgu vajunud pääga, halemeelse suuga ja palaviksumedate silmadega, hää inime, andeline tähelpanija, ainult väga närvilik, ai-

nult kaebades, et tööd ei saa teha, kella-tiksumise pärast kergesti haavat, rahu leidmata nyridate kylmade ja enesega rahulolevate keskel — niisugune oli see Juhan Liiv, keda noorena yliõpikana Tartus esimest kord tundma õppisin. Niisugusena läks ta varsti jälle Tartust, kadudes teadmatusse ja viletsusse. Ta oli maksvakstunnistet kirjanik ja ta oli kõikide meelepärast. Aga kas ulatas kellegi armastus ta vastu pääliskaudsusest kaugemalle? Tema viimaste selgemate silmapilkude ylestähendusist, tema luuletusist ja proosapaladest näeme, et loodus temale ta kannatusis viimast kosutust ja meelelahutust on pakkund, mitte niipalju rahvas ja inimesed. Meie aimame neist ylestähendusist, et tema viimane parem elu on olnud metsas ja väljal ymberuidata ja vaikse taluõue suuri ja väikseid nähtusi tähele panna. Seda mõistab, kes ise on ymberuidand pikkadel tundidel sunduslikus või vabatahtlikus maapaos:

„Koidul on kõnesid palju,
Tähtedel tarkusi tuhandeid,
Tuuledes haiguserohtu
lilledes hädadel' ohtu!“

Mis helistati aga lahkunule nii härdalt surmakella? See oli osavõtt, mis liig hilja tuli; vahest ka halb sydame-tunnistus. Millele helistati nii kestvalt ja nii ilusalt? Helistati lõpuni kujunend Eesti luuletaja saatusele. Kahtlemata: täielik hukatus on arusaadavam kui poolik ja surnud kirjanikku on ju palju kombelise austada kui elavaid. Juba värske haua äärel võib õnnetu kirjaniku haruldast „nägemisandi“ ylistades päälegi mis-sugune Veni-Villem tahes oma kyynla-kest lasta vilksuda. Hauast kahjuks ei saa protesteerida: poiss, mis on sul minuga, või mul sinuga tegemist!

Kannatand kirjaniku tunne on väga õrn ja hell ka õige osavõtu kohta. Nende ridade kirjutajal on selle poolest väga elavalt meeles viimane kokkupuutumine

Juhan Liiviga (1910 a. sygisel). Sain enne ärasõitu Tartust kuulda, et Juhan Liiv Tartus. Otsustasime, keegi seltsiline ja mina, teda vaatama minna yhel ilusal õhtupoolikul. Otsisime ta esile

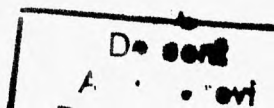
linna vaesemas osas — säääl, kus Mäe tänav lõpeb väljadel. Kuid Liiv oli juba mitu päeva linnas elanud, ja meie tulime alles nyyd! Liivi suurtsugu enesetunne tundis enese puududet olevat: ta võttis

Juhan Liiv

meid koguni sõnaahtralt vastu. Tegime sellepärast varsti minekut. Olime juba Mäe tänava treppidest alla jõudnud, kui meie eneste taga korraga mydinat kuulsime. Vaatasime ymber: meile järele jookseb Juhan Liiv! See juhtumine on

kujutav Liivi haiglase ylihelluse kohta. Aga yhtlasi iseloomustab see ka Liivi vaimuhaigusestki läbikumavat hääsydamlikku lapsemeelt. Ma usun lõppuda lõpuks, et Liiv, kui see ta võimuses oleks, meile kõikidele ka haa põhjast veel

hädad pidu ja põlve sooviks ja peent jõulukingitust mõtleks väikestele tydrukutele ja nende emadelle. Ylejäak tema poolt oleks vaikimine.

Aga Juhan Liivi surm kergitas linnikut. Esimest korda aimasid nyud vist laiemadki hulgad, mis see tähendab: luuletajaks syndida Eestis.

Laidetakse meil kunstnikkude ja kirjanikkude yhiskondliku vaimustuse puudust ja viljakuse vähesust. Ollakse väga kähku valmis „elavast“ ja „loomulikust“ Eesti elust võõrdumist nägema nende toodangus. Unustetakse ära, pigistetakse silmad selle kohta kinni, et see „elav“ ja „loomulik“ elu kaugel ära on loomulikust seisukorrast. Kõik tunnistavad meil kunsti ja kirjanduse suurt tähtsust, ja kõik teavad et meie oludes ykski kirjanik-kunstnik oma loovast tööst ei ole saanud ära elada. Kõik teavad, et meie kirjanikud-kunstnikud on sunnit olnud ennast kas kõrvaliste leivatöödega killustama, või vastaliste oludega võideldes ära kulumata. Inglise Fr. Galton tähendab väga õieti oma raamatus *Hereditary Genius* (päri-vus ja suurvaim): tundelisse ajutoimingu- sse mõjuvad välised olud ja takistused niisama kergesti halvavalt nagu yks puruky-bemeke esimesejärgulise kronomeetri võib rikkuda, nii et see halvemini käib kui harilik taskukell!

Juhan Liivi kurbmäng ei ole olnud juhuslik. See on olnud kõige silmapaistvamalt väljaarendend Eesti luuletaja saatus. Mõnedest Juhan Liivi mälestus- sõnadest on läbi kajand mõte, nagu ei oleks Juhan Liivi vaimunõtruses keegi syydlane. On rõhutat tema traagilise hukatuse päämisena põhjusena tema nõrka kehaehitust ja õnnetut patoloogilist päri- vust. Kahtlemata leiamegi yhtekuuluvate põhjuste ja kokkujuhtumiste kurja sõlme harutades, et Juhan Liiv omaks kurvaks saatuseks päri-vuse läbi oli ette valmistet. Dr. J. Luigale oleme Juhan Liivi haigusekäigu arstiteadusliku kirjel-

duse eest tõsist tänu võlgu. Kuid oleks vist ekslik järeldada, nagu oleks Juhan Liivi õnnetus tingimata sügenend tema nõrgast kehaehitusest ja psykopatoloogilisest kalduvusest. Võrdlemisi harvadel juhtumistel on asjalugu niisugune, et traagiline eeldus täieliseks hukatuseks muutub olukorra tingimuste vastu, ainu- yksi päri-vuse sunnil. Ka kõige kurve- maks saatuseks ettevalmistet isikute traagika ei arene harilikult mitte ilma vapustavate olukordadeta. Juhan Liivi enese kui ka ta jutukangelaste meelega on kõike muud kui traagiliselt kardetavat mynti. Õnnetuseks sai tema olemuse tuum toorestes oludes, kus ta enese päale pidi võtma kõik häda, mis ta kehalisest nõrkusest ja hingelisest õrnusest järgnes.

Kui asju lõpuni mõtelda: millest rippus Juhan Liivi kurb saatus nõnda siis lõpulikult? See rippus meie survealuse yhiskonna yldisest vaimsest ja ainelisest suhestikust ja Juhan Liivi isiku hõlpsasti murduvaist põhiomadusist neis vahetades. Juhan Liivi aineliselt kytkestet ja väljakurnat and ei murdud mitte ainult Eesti kapitalismi esimese arenemise tõttu, vaid ka selle arenemise tagajärjel.

Mis oleks nõnda siis selleks pöördeliseks eeltingimuseks, mis meiegi kunsti jakirjanduse edenemise võimalusi vallandaks ja tõstaks? See oleks meie yhiskonna, see oleks meie inimsuse, see oleks kogu inimsoo vabastus kapitali võimu valitsusest. Paraku on selle päämäära tee tänapäev märgistet suuremate prahvatuste kui lahendustega.

Aga vilets majanduslik olukord ei lase luuletajat ja kunstnikku oma andi — olgu palgalise elukutse orjuses, olgu iseseisvana produtsendina — kunagi täiesti välja arendada! Selle kohta oli ka Juhan Liiv elavaks näiteks. Niisugune luuletaja niisuguste annetega, rahva enese algpõhjalt tõusnud, mis oleks see mees võinud, kui tema vili oleks kyp-

seda saand ta hädaoruski! Iga haruldane and, iga peenenemine, iga vaimnemine muutub paratamata hädaks ja kannatuseks sarnases yhiskonnas, kus olemasoluvõitlus on esialale tõugand n. n. praktilise mõistuse ja pääliskaudse tundlemise, kuna kõik sygavamad hingevõimed on sunnitud kas eraldusse ja kängumisse või vasturaiuvasse asendisse alandavate olukordade surve all.

Kirjanduse ja kunsti töstmiseks on tarvis juba nyd kättesaadavaid abinõusid, olgugi väikseid, olgugi jaolisi! Avardugu Juhan Liivi surm meie kirjanduse ja kunstiloojate enneaegse murdumise ja närbumise võrdkujuks. Kas see ei ole tagasipöörav, iseloomulik nähtus meie oludes? Rikas maitseb vaese töö vilja ja kiratsema jäävad need, kes on tõstnud maa varandusi. Ei saa vist peaaegu keegi sellega toime, et majanduslikus ja ülemajanduslikus eluringis ühteviisi osav oleks. Kes Juhan Liivi mälestab, see mälestab meie kirjanikkude toetamisküsimust. Juhan Liivi töö, tema and, tema saatus, see on kutse meie luulekirjanduse ehitamatust ja ehitamatust templist. See on ühtlasi manitsus ja seletus.

FR. TUGLAS.

Mälestused Juhan Liivist.

1.

Kurbus, valu ja ahastus on kaunis, kui ta on meist kaugel. Kui ta on kaotand kõik selle, mis temas oli isiklikku, era-inimlikku. Kui ta on muutund kurbmänguks, maastikuks või sinfooniaks. Kui ta on muutund selleks, mida nimetame kunsttööks.

Nõnda unustame kumardades kunsti ja austades legende selle, mis on tõelist nende taga: sureliku ja kannatava inimese.

Meie huvitus tema vastu hakkab alles seda mööda jälle tõusma, mida kaugemale ta maine, tõeline olemasolu meist taganeb, mida eba-reaalsemaks, mida viirastuslikumaks ta saab.

Ja alles siis lepime temaga täiesti, kui ta aja ääretuses kõigi oma muredega isegi on muutund legendiks, saand kunsttööks omakord.

Siis saab ta jälle unistuste aineks. Ta mälestus saab selleks sädemeks, millest suured inspiratsiooni leegid lõkkele löövad. Ta kivi-neb traagilises seisakus, kaugena ja kättesaamatuna. Ta tõeline isik ununeb, nagu on unund Buddha või Kristuse isik. Ta on lõppeks täiesti ettekujutet olevus.

Kui raske on aga kirjeldada selle inimese elamusi, kes alles meie seltsis viibib; kujutada neid kannatusi, mis veel elavaist silmist meie pääle vaatavad! Kui palju kergem oleks siingi luua eneselle ettekujutet inimene ettekujutet kannatustega! Kui palju „suursugusem“ oleks jutustada olematu inimese elulugu, mis oleks kohasemaks tagaseinaks kunsttööle, kui ükski maine olevus ta päevamuredega!

Ja nii teevadki paljud. Histooria õpiraa-matud ja kirjanduse ajalood on täis kirjutusi neist ettekujutet isikuist. On uurijaid, kes kogu eluajal ühtki tõelist inimest pole taband.

Ja mis ongi tõeline inimene! Väike ja armetu, võrreldes tyypidega, mis liialdav mõttekujutus on loond ja mis on vabad kõigist hingelulisist vankumisist ning kõigest eluloolisest juhuslikkusest.

Ei kõlba tõeline inimene suureks eeskujuks, nagu ei kõlba kehastet idee suureks aatetunglaks. Meile on tarvis kõrget ja kauget! Meile on tarvis seda, mida olemaski pole!

Juhan Liiv on yhes Noor-Eestile pyhendet kaunis luuletuses tahtnud otsekui piiri tõmmata enese tõelise isiku ja selle vahele, mida võiksime kujutella.

„Mind ärge austage,“ ytleb ta noorsoole. Minu elu pole õnnestand. Austage teisi, kes paremini on õnnestand. Austage mehi, kes kasvand valguses, kes teaduses krooni saand, kes tööil on selguses. Austage ideaalsemaid. Kuid siis avaldab ta suure ning sygava tõe:

Ja kui neid mehi ei ole,
siis endil' nad mõelge,
kõik voorused mõelge kokku, —
ei mind mitte tõeste!

Kuid ometi, see enntastsalgav yleshyyd, need salmid, täis auväärt paatost, mis on määrat noorsoole, keda tahetakse juhatada kõrgemate eeskujude poole, kui seda ükski tõeline võib olla, — need ei või olla juhtnööriks uurijalle, kelle ainus eesmärk on: näha inimeses kõige päält inimest.

2.

Lugesin uuesti Dr. V. Tarkiaise kuue ja poole saja leheküljelist uurimust Soome kirjniku Aleksis Kivi elust ja töödest. See on tosina-aastase vaevarikka ja hoolika uurimuse lugupidamist äratav tulemus. Tähelepandava hoolega on kogut kõige vähemadki Kivi eluloosse putuvad riismed. Pedantismini ulatava visadusega on eriteld nii elus kui kirjanduses need allikad, kust Kivi oma tööde ained on ammutand.

See on põhjanev töö, milles arvatavasti kõik allikad lõpuni on tarvitet ja millele tuleviku uurimus vahest ainult kõrvalise tähtsusega täiendusi võib pakkuda.

Ja ometi, hoolimata kõigest, Kivi isiku mõistmiseks saame Tarkiaise kapitaalsest tööst õieti vähe aineid. Näeme Kivi ajajärku ja ymbrust, sugulasi ning tuttavaid, kuid Kivi ennast ei näe. Syyvime Tarkiaise juhatusel Kivi kunstihinge põhjani, kuid Kivi enese hing, Kivi enese olemasolu jääb nii enne kui pärast suureks saladuseks. Veel enam: ta on pärast Tarkiaise raamatu lugemist veel suurem probleem kui enne seda.

Ja seda igatahes mitte uurija syy pärast. Ta on kõik teind, mis ta võimuses seisis. Kuid ta võimuses ei seisnud, sääll eluloolisi allikaid leida, kus neid mitte ei ole.

Kivi elas ja suri varjus. Ta polnud keskpunkt, mille ymber elu oleks keerlend ja millesse tuhande kyylna valgus oleks langend. Võiks öelda: ta elas ja kannatas pիրu valgel. Ainult õnnelik juhuse, et teda nagu viimast vallavaest maha ei maet! Ja pärast surma vajuus ta unustuse hõlma, kust mõne üksiku austaja hool teda nii pea ei suutnud äratada. Kurb tõde: Soome rahval pole ta kõige suu-

remast kirjanikust isegi yhtki usaldusväärt näopilti järele jäänd!

Aleksis Kivi pääle mõeldes tuleb nii tihti meele Juhan Liiv. Hoolimata suurist erivusist on neis ometi nii palju yhist. Ajajärk oli teine, Kivi kirjanduslik haridus ja võime oli suurem kui Liivil. Kuid palju yhist on nende isiklikus elus: vaesusest vaevat noorus, töötamine kitsais oludes ja lõppeks nõdrameeluse hämarus.

Liivi surmast on kymme aastat kulund. Ainult kymme aastat, — ja juba tundub Liiv meist kaugel olevat, nii kaugel, et ta peaaegu legendina näib. Kõrge sein syndmuse ja elumuse eraldab meid temast. Ja mida enam aeg ruttab, seda kõrgemaks ning paksemaks kasvab see sein. Liiv jääb võõraks, mitte yksi neile, kes teda ei tunnud, vaid ka neile, kes temaga isiklikult kokku puutusid.

Hoolimata sellest, et Liiv oli meie kaasaeglane, on meie siamaalsed teated ta elu kohta õieti katkelised ja pääliskaudsed. Oli lootuseta katse, ka nende ridade kirjutajal omas monograafias miskisugust vähegi rahuloldavat Liivi elulugu pakkuda. Võib olla, toob see tuleviku uurija, kes Tarkiaise kombel Liivi elu ja teoseid eritleb ta kirjavahetuse, kaasaeglaste mälestuste ja tolleaegse ajakirjanduse uurimise põhjal palju selgust Liivi ymbritsevate olude ja väliselu syndmuste kohta, kuid Liivi isik jääb talle paratamatult kaueks ja võõraks.

Meil puutub sellele lähenemiseks üldse võimalus. Meie „normaalsus“ on suureks takistuseks Liivi „anormaalsuse“ mõistmisel. Meie ei suuda kuidagi end selle tingimustesse paigutada, selle loogikaga harjuda, seda lähedalt mõista. See jääb meile ikka enam-vähem dekoraatiivseks nähtuseks, ebahingeeluliseks ja ebatõeliseks.

Veel enam: me jõuame kergesti luuleliste võrdluste ja liialduste maale, me näeme symboole ning loome legende. Oh, Liiv pakub selleks nii palju häid võimalusi! Tahtmatagi tarvitame oma kasuks ta unistusi Poola kuninga kroonist, või tuletame meelde, kuis ta

„Estoonia“ telingute ees enese riidest lahti võtnud ja põlvili langedes isamaale oma ainust varandust, omi riideid on pakkund. Mitte teistsugused polnud need tõsiasjad, millest Assisi Franciscuse nimega seot ilusad legendid oma alguse on saand.

Otsekui kõike seda aimates on Liiv palju kordi katseid teind oma elulugu, kõige päält haiguse ajajärku, kirjeldada, „olgu erainimestele ehk kohtutele“. On raske õudsemaid kirjutusi eneselle kujutella kui need Liivi elulood. Otse haiglane uudishimu peab neid lugedes kõik aeg enese paelus. Tõelikkus ja fantastika, imeväärselt meelespeet üksikasjad, aga säälsamas aastased eksitused ajajärkudes. Kui see mitte kynniline ei näiks, sarnaseid töid kirjanduslikust seisukohast hinnata, ma nimetaksin mõnd neist Liivi paremaiks jutustusiks.

Mis meid kõige enam imestama paneb, see on see „piiriäärsuse“ tundmus, mis Liivi otsustes ta enese üle valitseb: ta tunneb tihti, et ta on haige, on nõdrameelne, ta tahab koguni avalikult toimetusele saadet kirjas ajalehelt küsida: „mis hinna eest võiks hullumeelsusest lahti saada, mis maksu eest enese hing enesele tagasi osta?“ Kuid säälsamas pyyab ta jälle kangekaelselt selle vastu vaielda, et ta on vaimuhaige.

See ja palju muud Liivi traagilises saatuses, kõige päält ta haiguse ja iseäranis selle põhjuse eritlus, käib spetsialistide, arstide otsustamispiirkonda. Ja tõepoolest ongi Dr. J. Luiga kirjutus Liivi üle (Päevaleht 1914, nr. 44, 75 ja 91) siamaale ainus asjalik, ettevaatlik ja detailselt eritlev töö. Luiga on meile Liivi inimesena igatahes palju enam lähendand, kui kõik kaastundlikud ja häätahtlikud mõtteavalduused kirjaniku surma puhul.

Meie teised, kel mitte pole eeldusi sarnase eritleva töö jaoks, peame yksi väliste üksikasjade meeletuletusega leppima. Sest seisukohast on väärtuslikud mitmed ajalehtede in memoriam-kirjutused. Ja nendele tahaksid ka järgnevad read vähenõudlikuks lisanduseks olla.

Lapsepõlves maal elades oli mul õnnelik võimalus ometi juba väga varakult Eesti kirjanduse paremate toodetega tuttavaks saada. Kodus armasteti kirjandust. Isegi säält pyyti kirjandust leida, kus seda harilikult mitte ei nähta. Nii loeti väga palju Vana Testamenti, ja just kirjanduslikust seisukohast vaadates. Ma ei mäleta, et meil miskisugust ajalehte oleks tellit, kuid selle asemel oli rohkesti raamatuid ja paar aastakäiku „Meelejahutajat“, selle paremast ajajärgust. Tundsin osalt „Meelejahutaja“, osalt raamatute järele juba väga varakult Kunderit, Pärni, Suve Jaani, Reinvaldi, G. E. Luigat j. t.

Väga palju loeti ka Wilde naljajutte. Wilde on mu mälestustesse põimund nagu lapsepõlve maastikud ja lähemad inimesed. Ta oli otsekui miski myydiline olevus, keda keegi isiklikult polnud näind, kuid kes aastate jooksul meie perekonnas kaasa elas, kelle viise tunti ja kelle vaimuilmas kodus oldi. Natuke tuletas teda meeles veel Peterson oma „Ei iialgi'ga“.

Selle vastu polnud mulle Kreutzwaldi, Jannseni ja Koidulat kaua aega olemas. Niisama hämar on tutvuse algus Juhan Liiviga. Usun, et ta töid esimene kord alles linnas lugesin. Oli see „Vari“ või „Nõia tytar“, mis esimene kord mu kätte juhtus, ei mäleta. Ja iseäranis suurt mõju polnud tal mitte. Kuna Wilde ja Petersoni naturalistlikud jutustused midagi elavat olid ja järeloomustelle äratasid, tundus Liivi proosa juba algusest päälle midagi kirjanduslikku ning eluvõõrast olevat. Erandi tegid mõned üksikud lehekyljed „Kymnes loos“. Ta luuletustest polnud mul kaua aega vähematki aimu.

Mäletan imeselt seda silmapilku, mil esimene kord Liivi isiku üle midagi kuulsin. Yhel päeval seisis „Postimehes“ väike märkus Liivi kurva käekäigu üle. Ta olla kaua aega kirjandusest kadund olnud, teda olla koguni surnuks peet, kuid nyyd olla ta maal sugulaste juures leit kõige raskemas seisukorras. Et yhe kirjanikku saatus

niisugune võib olla, see oli mulle uus. Minul olid selle kutse kohta hoopis teistsugused, kahtlemata palju romantilisemad arvamised.

Paar aastat hiljem andis „Uus Aeg“ Liivi kirjatööde kogu välja. Kui puuduline see väljaanne ka oli, kuid ta võimaldas ometi lähemat tutvust Liivi toodanguga.

Neilt samult ajult on pärit ka mu isiklik tutvus Liiviga.

Pärast seda, kui Dr. J. Luiga Liivi yle avalikult oli juttu teind, kui ta töid siinsääl oli avaldet, ilmus ka ta ise jälle nähtavalle. Ta aineiline seisukord oli muidugi abitu ja kõige päält äratas just see kysimus tähelepanu. Mil-

Leulikele

Õhki mu põues pehmitseb,
Õhki mu meele uustressis teeb,
Õhki muine ära skruvatab
Naarunite karmutab:

Et nõude pelgi ilu
Ja mere laevetas
Et nõude pelgi ilu
Ja teava kättes.

Et nõude pelgi õrnus
Ja see pluuas
Et nõude pelgi lõõgus
Ja uunet pidamis

Et nõude pelgi elu
Ja rünnas ürgsarn
Et nõude pelgi udu
Ja põues palavas.

Ja ilu, elu, vaban
Et pelgi ilu lüü
Ja lüüest kõiin mi' uude
Ja teie laevatas

line osa oli Noor-Eestil sel puhul ja misuke oli Liivi tähtsus omakord Noor-Eesti syndimise kohta, sellest on mujal pikemalt räägit.

Minu isiklik tutvus Liiviga algas 1904. aastal ja ei kestnud kuigi kaua. B. Linde jutustab kyll „Noor-Eesti“ V albumis, et Liiv

juba 1903. aastal tollaegse Noor-Eesti ringkonna koosolekul on olnud, ja nimetab selle puhul ka minu nime. Kuid ma kardan, siin on eksitus juhtund. Arusaadava vaimustusega võtsin ise kõigist sellelaadilistest koosolekute test osa, — kuid Liivi säälolust ei mäleta ma

midagi. Ja ometi oleks sarnane juhus ilmkahlemata meele lõigand.

Pääle selle kartis Liiv igasugust hulgalist austust. Kui juba paar inimest talle võõrsile tuli, oli ta rahutu. Ta oli harjund umbusklikult võõra kõnet kuulama ja näoilmet tähelepanema. Mitme isiku juuresolekul oli see võimata. Isegi eemal olles oli ta umbusklik hulga vastu. See tuli iseäranis ilmsiks 1904. aastal, kui ta 18. aprillil nelikymmend aastat vanaks sai. Tundsime ta põlist armastust Heine vastu ja saatsime talle „Buch der Lieder“i“ kuldköites, pääle selle aga saatsime ka kirjaliku õnnesoovi, kuhu mitmed alla kirjutasid, talle enamasti isiklikult võõrad inimesed. Raamatu oli ta kyll rõõmuga vastu võtnud, kuid kirjaliku õnnesoovi vihaselt puruks rebind.

1904. ja 1905. aasta saatis Liiv vist osalt maal sugulaste pool, pääsjalikult aga Tartu närvikliinikus ja mõne Noor-Eesti liikme juures mööda. Ta oli meie ringkonna yldine huvi-objekt, olin ta saatusega juba kauemat aega kaasa eland, ilma et teda isiklikult oleksin näindki. Ta oli tookord jälle närvikliinikus, kui yhel päeval Juhan Kukk'ega, kelle vastu Liivil alati rohkem usaldust oli kui teiste vastu, teda esimene kord vaatama läksin.

Midagi iseäralist sest käigust pole meele jäänd. Liiv oli vist pisut halvast tujus, vähemalt minu kohta umbusklik. Istusime Liivi toas, rääkisime loiuult, kõneainet ei mäleta. Mida aga kustumata mäletan, see oli Liivi näoilme, ta silmad, ta asend, ta luised käsi-varred, ta kulund sabakuub kõhna keha ymber, tubakapakk ta laual ja rauad akna ees.

Pärast seda käisin Liivi, võib olla, kymmekond korda vaatamas. Liiv harjus minuga, ja ma harjusin omakord selle õudse tundmusega, et elul lõpmatu arv avalduskujusid on ning et inimene isegi nõdrameelsuses inimliku elu raamidest yle ei ulatu. Midagi romantilist ja yliloomulikku ei või olla, isegi hullumajas mitte.

Nagu tähendasin, Liiv harjus minuga. Ta hakkas mind ajajooksul omaks „nooreks sõb-

raks“ nimetama ja kaotas mu kohta kõik kahtluse. Kuid usun ka yhtlasi, et ta mulle miski eesõigust oma sympathyates ei ohverdand. Mu omad kirjanduslikud katsed olid tol ajal liig vähesed, et temas huvitust äratada, ja võib olla polnud ta neidki lugend. Pääle selle oli ju nende vaim, nii algelised kui nad ka olid, temale ometi võõras. Ma arvan, ta ei mäletand vahel isegi mu nime mitte.

Liivi järelejäänd käsikirjus leidub minu kohta kyll mitugi märkust, isegi yks epigramm, kuid need on nähtavasti kõik palju hiljem teht, mil me isiklikult enam kokku ei puutund.

Kuid tol ajal tarvitses Liiv osavõtet ja seltsi, tarvitses, võib olla, ka lihtsalt kuulajat. Ja nii juhtus, et ta, kohasel tujul olles, minu kuuldes oma sydant kergitas ehk vähemalt yhest või teisest kysimusest pikemalt rääkis.

Meie kõnelus riivas kõige mitmekesise- maid aineid: kirjandust, poliitikat ja Liivi enese saatust. Nooruse pieteedi-tundmusest aet katsusin paar korda, Liivi poolt koju tulnud, ta kõnesid ylesmärkida. Kahjuks pean nyid, neid päevaraamatulisi märkusi lugedes, tunnistama, et neis midagi sygavat ega algupärast pole. Need on juba Liivi tunt kaebused tagakiusamise, kellatiksumise ja yksikute isikute vastu, mida Liiv ka ise kirjalikult on avaldand. Olgu siin mõned katked Liivi jutuvestest 26. sept. 1904, mida nii tõetruult yles katsusin tähendada kui vähegi võimalik:

„Õeldagu mulle kord, mis mul viga on, kas mul on loomulik haigus, syndimisel saadud, või on ta sarnane, mida saab arstida. Ei saa seda arstida, siis lastagu mind lahti ja ärgu vaevatagu enam. Niiviisi võin päris hulluks minna!

„Nyyd on nad mind kohtusse kaevanud, kuid mina ei saa kuidagi selgusele, mispärast. Ehk on see, et ma kellapommi maha tõmbasin? Saagu nemad siis kord aru, et mina seda tiksumist ei suuda välja kannatada! Lähen koridori mööda, kell põrutab: tikk-takk! tikk-takk! nagu jumal feab, mis masin.

Igas tiksatuses on sõimusõna. Nagu viiliks miski kõrvu. Kõrvade alla ajas paised yles. Noh, mina tõmbasin kella pommid maha. Ütlesin *le ka veel midagi, teadagi, mis talle ei meeldinud, siis talutati mind nagu mässajat kunagi siia raudade taha. . .

„Eesti aristokraatia õhkab; „vaene, õnnetu Liiv!“ Õnnetu Liiv. . . Rumalus! Liiv pole kunagi õnnetu olnud. Liiv on õnnest hulluks läinud. Mis mul viga? Raudade taga peab mind muidugi pidama. Kui mina kord välja pääseks, oleks kurat lahti. Minu meedumi mõjul läheks terve ilm hulluks. . .

„Kord kevadel läksin Toome mäele, oli sarnane hää tuju ja kirjutasin heksameetrites yhe laulu ning saatsin **le. See oli sisupoolest nii: Oh pyha jumalate mägi! Ma vaatan siit alla ja näen haridust ja edu, näen uhkeid majasid ning peeneid inimesi. Oh jumalate mägi! Aga ma vaatan inimesi ja näen nende palgel kylma, tarretand lollust, näen tuimust ja tuhmust ning mõtlen: kuis on nad sind, oh pyha hiiemägi, rojastand! Ma ei tunne sind enam, oh jumalate mägi! — Laul meeldis mulle, kuid ** ei trykkind seda mitte ära. . .“

Selsamal korral teatas ka Liiv mulle suure saladuse katte all, et tunt arst ja tunt ajalehetoimetaja tema arvates hullud olla, ning avaldas kartust, et nende haigus tema kylge võiks hakata. Mul oli kyllalt vaeva, et teda lohutada ja tõendada, et ta arvatavasti eksib.

Käesolev mälestus näitab Liivi ta kurvas seisukorras. Sarnastel kordadel oli mul alati piinlik, ma ei teadnud, kuis end ta imeikkude fix ideede kohta üleval pidada, ei teadnud, mis rääkida, kui palju vastu vaielda, kui palju järele anda, ning siis kahetsesin ikka, et yldse olin tulnud. Liivi ärevus ja umbusk võis koguni nii kaugele minna, et ta näituseks 28. nov. 1904, nagu yles olen märkind, mulle oma toa lävel vastu astus ja majesteetliku käeliigutusega teatas:

„Minul pole võimalik kedagi vastu võtta, kellel **ga midagi tegemist on olnud ehk on!“

Kuid see oli ainult silmapilklik ärevus.

Järgmisel korral tulles võttis ta mind kõige sõbralikumalt vastu, palus andeks ja tähendas enese vabanduseks: „Teate, vahel on ju sarnaseid silmapilke, kui kedagi ei suuda välja kannatada, kui kõik närvide pääle käib.“

Yldse oli jutuveste Liiviga teat mõttes vaimline gymnastika: pidi iga oma sõna ja isegi näoilmet eestkätt hindama ja järelkaaluma. Sest Liiv pidas kõik imevärselt meeles, uuris iga sõna tähendust hiljem otsekui suurekstegeva klaasi läbi, — ja häda sulle, kui ta midagi kaheldavat leidis! Seda ei unustand ta nii pea, järgmisel kokkupuutumisel võttis ta kysimuse ilma võõra tähelepanemata uuesti salakavalalt yles.

Mõned kylaskäigud jätsid mulle aga väga hääd mälestused järele. Liiv juhtus hääs tujus olema, suitsetas, luges, ehk jalutasime aias. Paar korda tuli ta mind isegi, kui kliinikust ära tulin, veel väravast välja saatma. Sest teda ei peet sääil muidugi miski vangina, kui ta tervis aga vähegi lubas.

Tal olid närvikliiniku haigete hulgas omad tuttavad. Kord ta poole tulles leidsin ta toas herrasmehe, hästi riides, sabakuub seljas ja krae kaelas. Nähtavasti oli ta Liiviga just elavas jutuvestes olnud; kuid nii pea, kui ta mind nägi, tõusis ta yles ja läks välja, kogu aeg selga minu poole pidades ja nägu vastu seinu hoides. Liiv tähendas mulle sosinal ja silmis salakaval naeratus: „See õnnetu mees on hull. Siin on palju sarnaseid!“ Seda sama yleolu avaldas ta ka kliiniku pargis jaltades vastutulevate haigete kohta, kuid ikka häätahtlikult ja andeksandvalt naeratades.

Liiv näis vahel veel töötavat, nii lugevat kui kirjutavat. Mul on meele jäänd, et ta siis Byroni teoste kogu luges, saksakeelses tõlkes. Kord tema poole tulles oli tal väike kuldkõites volyym käes. Ta oli just „Manfredi“ lugend ja tähendas kirjeltamatu näoilmega: „Imelik, imelik mees, see Byron!“

Eesti kirjanduse yle mäletan temaga ainult Wilde „Prohvet Maltsveti“ puhul rääkind olevat. See romaan ilmus siis nimelt „Uudiste“ lisas. Liiv oli tööst huvitet, ja ma tähenda-

sin möödamilles, et ta ju ise ka kord Maltsveti yle on kirjutand. „Oh ei,“ ütles ta, „Wilde teeb seda palju paremini. Ta on palju eeltõid teind, allikaid uurind, tal on hulk ajaloolisi tõsiasju tarvitada. Minul polnud midagi. Pääle selle ei vaadandki ma oma ylesande pääle ajaloolise tõe seisukohalt.“

Kõige paremad mälestused on mul jäänd Liivist kirjanikuna. Tunnistan, neis mälestusis on vahest liialdet isiklikku mõju. Kui nyud „Elu sygavusest“ laastusid loen, ei suuda ma kuidagi mõista, miks need katkelised unistused minusse tookord nõnda mõjusid. Kuid kahtlemata peitus see mõju osalt Liivi enese yhetoonilises ettekandes, ta asendis ettepoole kumaras, koguni ta ebaloetavas käsikirjas ja, muu seas, ka ymbruses, kus, neid loeti. Ma ei võind kunagi unustada, et see oli hullumaja: akende ees olid rauad, all haljendas puiestik, eemal mustas Emajõgi ja taevarannal rohetas Tähtvere puiestik. Selles toas luges Liiv mulle ette laastud „Hajge“, „Hiiglane“ ja palju teisi.

Mäletan hästi ta käsikirjataskut ja hoolt, millega ta seda hoids. Iialgi ei usaldand ta omi käsikirju minu kätte koju, ka lyhemaks ajakski kuigi seda palusin. Nii pea kui kõne trykkimisest tuli, peitis ta omad paberid kohe ära. Võib olla, oli tal muu seas ka miski umbusk mu kirjandusliku „sihi“ vastu, nii vähe kui selleks tol ajal põhjust oli.

Mäletan juhust, mil Liiv esimene kord pääletuleva „uuega“ kokku pörkas. See oli 1905. a. kevadel, kui „Noor-Eesti“ I album ilmus. Liiv oli ka siis närvikliinikus, ja ma viisin talle ta kaastöö-eksemplari isiklikult kätte. Tema poolt ilmus albumis nimelt luuletus „Noor-Eestile“. Liiv ei tahtnud uut raamatut umbses toas lahtigi teha. Läksime siis aeda ja istusime pingile. Läbi kõrgete puude paistis sinine kevadsuve taevast. Liiv lehitses nähtava häämeelega veel trykimusta järele lõhnavat värsket raamatut, vaatles pilte, luges siit-säält mõne rea. Siis palus ta mind juhatada, mis ma raamatus kõige iseäralisemaks ja õnnestanumaks peaksin. Näitasin

V. Grünthal-Ridala „Talvise õhtu“ pääle. Liiv luges luuletuse paar korda tähelepanelikult läbi ja hakkas siis sydamlilikult naerma: „Ega see ometi luuletus ole! Siin puudub kõik, mis töö luuletuseks teeks.“ Ja asjata oli minu katse seletada, et luuletus täiesti tõsiselt on mõeld ja et siin uue lyirilise vormiga on tegemist. Ta ei uskund mind.

Mäletan ka, kuis tookord kartsin, et Liiv oma luuletust trykis nähes vihastub ja äritub. K. A. Hindrey vinjett Liivi luuletuse all kujutas nimelt nõdrameelselt ahastavat meest, kell kaela ymber uss on heitnud. Teadsin, kui hell Liiv sarnaste märkuste kohta oli. Kuid seekord oli ta hääs tujus, laskis silmad vaevast yle vinjetti libiseda ja oli kõigega rahul.

Võib olla, oli see viimne kord, kui Liivi närvikliinikus vaatamas käisin. Saatus tegi ka minu varsti selleks „mesilaseks“, kes Liivi sõnade järele mesipuu-st-isamaast eemal olles selle poole igatseb. Igatahes pole mul hilisemaid mälestusi Liivist jäänd. Näen teda veel praegugi yle raamatu kumaras, roheliste puude all, yleval valged pilved kevadsuve taevast . . .

Väljaspool närvikliinikut polnud ma Liiviga iialgi koos. Elasin ise Tallinna tänavas ja nägin teda mõnikord hullumaja poole mööda minevat: halli kuuuga, miskisuguse ymara viltmütsiga, kuuekäiksed ja pyksisääred liig lyhikesed, paberrull või mapp kaenla all, halles silmes miski kalkus, häbelikkus ning rahutus. Ta käis ruttu, alati kiirustades. Ka niisugusena on ta mu meele jäänd: kõhn, ettepoole kumaras, vastu kõledat tuult, mis pisarad silmist välja võtab . . .

4.

On raske elukoorem, ei ole kerge surma-kooremgi. Kõik läheb, kaob, meiegi kaome. Loodaks vähemalt „sääll“ rahu saavat, sääll sadamas, suures „võib olla“. Kuid vahel tundub, et sääll uus vaev algab, mitte kirikliku usu mõttes, kuid ometi miski hirmus fyysiline kannatus, mitte vähem kui see valu, mida tunneb puu põledes. Algab uus hullumaja

— säälpool teadvuse piiri, — surma, kaduvuse, mulla suur mysteerium.

Sinna oleme ka Liivi saatnud.

Mis on meile temast järele jäänd? Mis on see, mis meid ta poole tõmbab? Ta polnud suur kunstnik, veel vähem suur mõtleja, ei poliitika-tegelane ega kannataja oma tõe eest. Kuid mulle tundub, et ta Eesti kirjanduses selgemalt kui ükski teine nii elu kui surma koormat meile aimatavaks on suutnud teha. Ja seda mitte oma teoste abil, mis lõpulikult ometi on algelised ja abitud, vaid oma isiku, enese saatuse kaudu.

Imelik kyll: õieti tunduv osa ta luuletusist räägib elurõõmust, vabanemisest, õnnest, samuti paljud ta laastudest, ja ometi peame teda kõige traagilisemaks Eesti luuletajaks. Ning kahtlemata, meie instinkt ei peta. Liivi suur kannatus hõõgub meile ka ta elurõõmsate ridade vahelt, see kajab ta värsimõõdust, see ymbritseb ta ainet otsekui hall loor. Ääretu kannatuse kiuste on ta pyydunud elurõõmus ja õnnelik olla. Nutust hoolimata on ta naerda tahtnud. „Sest kuristikkude yle paistavad lilled kõige ilusamad.“

Kuid kõige selle taga peitub piiritu pessimism, nii põhjatu, et sellesse vaadates pää uimastub. Ei ole miski lootust sellel, kes võib tunnistada:

Nagu ilusamgi hele hääl
mäe koopast kostab kolevalt,
haua sygavusest haledalt,
kui on koolja koorem pääl:

nõnda kustub pyham pyyegi,
nõnda närtsib surematuski,
nõnda vaibub selgem tõdegi,
sumbub õösse ärdam hyyegi.

See on elav, reaalne valu, mida alles kirjandusse peab tõlkima, literatuuri keele ymberpanema, et seda võiks maitseda. Ilma selleta on seda niisama raske kuulda kui uppuja hädahyydu, kuna ometi ei või aidata. See tõlkimise aeg tuleb siis, kui Liiv oma „aktuaalsuse“ kaotab, kui lugija teda enam nagu tõelist olevust ei või mõista, kui hingeline side autori ja lugija vahel kaob.

See aeg tuleb, kahjuks ja õnneks. Sest siis võidakse teda rohkem kirjanduslikuna

nähtusena mõista, kuid nagu inimene jääb ta ikka võõramaks ja ebatõelisemaks. Ta läheb legendide ja myytide valda. Need on kirjandusliku Elysiumi õnnelikud väljad, lgavese päikese all. See on ilm, kust kõik optimistlikud unistused oma alguse saavad, need on klassilise idealismi vaiksed nurmed. Ja selles mõttes on võrratult kaunis Liivi luigelaul:

Täht syttib ehk taevas su yle veel,
lill tärkab su haua pinnast,
ja sinu mõte ja sinu meel
kord tuksub su rahva rinnast.

A. KALAMEES.

Juhan Liivi loomingust.

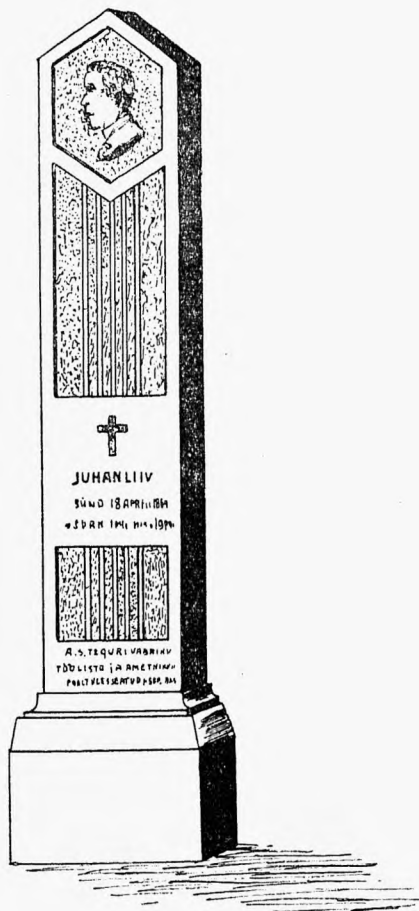
Liivi juures näeme tema ylejäänd, nõrgameelsuses kirjutet kirjades, et tema närvihaigus, mis esmalt rahuldamatusest enese ja oludega kujunema hakkas (ta oli hariduses puudulik, oli seda aga kangesti tagaigatsend), lisa hakkas võtma igasugusist olevaist ja olematuist põhjusist (nagu: ajanappus, vaesus, tujukus, tema oma võrdlemisi tyhine poliitiline kirjandus); ja kuidas üks kivikene teise juure kukkudes, vett ikka kõrgemale avitas, kuni see yle ääre hakkas ajama ja kirjniku muutis haletsemiseväärseks inimesena. See oli aga ka pääpõhjuseks, mis muutis tema proosalised kaebamised suurepärasiks hingeeluliseks, algupärasiks peaaegu-kirjanduslikeks dokumentideks, luuletused aga, mille varasemad katsed olid vaevalt tähelpanu väärivad ja (samuti kui tema novellistikagi) ainult harvades kohtades ja tykati iseenesest voolavad, lausa põlevaks ja arusaadavaks lyyrikaks. See viimane on teda, pääle tema haruldase kurva saatuse, teind meie kirjanduse suurmeheks.

Liiv, teame, on tundnud võrdlemisi hästi saksa kirjandust ja eriti eneselle lähedassenagi tundnud Heinet ning seda nime saatvat lyyrikat, nagu seda mõju, ehk nõrgema vaimu nagu Geibeli mõju on märgata ka tähtsa osa Liivi varema

ymluse ja vähe hilisemagi lyyrika juures, nagu Sööt, Haava j. t. nagu P. Grünfeld, Rosenstrauch j. n. ed. Hilisemast, juba Juhan Liivi ennast silmi ees pidades, vast ehk Oksa, ning kindlasti juba Liivi järelkäia, vara surnud T. Sanderi luuletustes.

See on luuletamise laad, mis tavalise

meelelaadiga kirjaniku jätab saamatusse ning pääliskaudsesse rittavärsimisse, mis aga pärliteks muutub niisuguste vintsutet, poolharit annete juures, kes luulerida mitte šabloonina ei võta, kyll aga leelotamisest mitte kaugelseisva eneseaval-dusena. (L:i enese musikaalse printsiibi esiletöstmise läbi selgitet). Sellest on

(Päälkiri Juhan Liivi varstiavataval
haudsambal Alatskivi kalmistul)

*Kui tume veel kauaks ka sinu maa
ja raske su koorem kanda,
kui enam ei jõuaks, ei jõuakski sa
su soovide siniranda, —*

*täht syttib ehk taevas su yle veel,
lill tärkab su haua pinnast
ja sinu mõte ja sinu meel
kord tuksub su rahva rinnast —*

*ja liigub ja loob ja lehvitab
ja kaunid radasid rajab,
su rahva koda see ehitab
ning põlvest põlveni kajab.*

ka tulnud, et meie lyyrikas temasugune luulelaad on ilmund oma kõigeulatavas heliredelis. Liivist, näit., teame, et tema meeltele kõige enam rahuldust on pakkund niisugune ühekordne eietamine nagu see tunt laul:

Yks laevuke
läab yle vee,
läab yle vee
ja lainete.

Ja seesugune suurima õreduseni viidud stroof seisab ometigi luuletipul. See on iseloomustav ja tyybiline Liivi luulele, nagu mingi luulesihtjaam, millest yle minna enam ei näi saadavatki. Niisuguseid lihtlabaseid aga peenelt laulvaid luuletusi on Liivil suur hulk, enamisti looduslaulud, kuid kas need teisedki ja yldse tema luuletused oma vormi poo-

lest ulataksid täitma mingisuguseid muid nõudeid päale lihtsuse, ja kas meil on veel olnud muid liikumapanevaid vormitegurid päale sama sihitluse — olla kokkuhoidlik ja kasin kui vähegi võib. Üldse tema looduse, isamaa ja eneseluuletustes kõliseb vastu alatasa sinnapoole väljapyydev, sagedasti kuidagimoodi isegi kontrastlikult, või yldisest riimist äraeksivalt lihtsaks minemine.

Lugeja tunneb seda kõigesagedamini iseenesest, ilma arutamisetä kui väärtust, kui vajalist ja õiget kirjaniku-inimese tundemurdumist (paraku — murdumist), kõigest korrapärasest tundmuseõiglusega yleminemist, isegi selle korrapärase hylgamist. Kui seda mõjuvust katsuda seletada, siis ainult uuesti silmi ette tuua piinat ja kärsitut inimest, kelle segaseksminev aru peab võitlust väheste aga seda igatsetavamate selgusesilmapiilkude pärast. Vaevat meeltepimedustega, saavad selgitusmomentid lapseliku kainuse ja läbipaistvuse ilme; on yksikuteks puhkamisoaasideks, igasuguste kytkestavate aadete ja igatsuste selgemõttelisteks väljaytlemisteks, järeleinamisteks. Selles ei tarvitse olla loogikat ja järjekindlust, mis on tavaline teistsugustelle selgustelle; see on intuiitiivne selgus, tunde tõde. Liiv ise räägib selle mõjust kui tuhatkordsest sydamevärisemisest katkikärisend mõttekanga puhul. Siis saab ka aru, millise väärtusega on talle mida suurem lihtsus.

Kui valge luik
kaob yle vee,
kaob yle vee
ja lainele...

Kuid ylekohtune ja labane oleks siiski katsuda mõista seda meie luulesuurust ainuyksi niisuguse lihtsapärase hingelise skeemi varal. Nagu ei oleks suurmehele tõesti muud tarvis kui olla kas natukene haiglane. Liiv on ise oma haruldaste loomingu-analyytiliste äärmärkustega, mis on kõige oleva, ka temale noorema kirjanduse kohta õigeid sõnu leidnud, näi-

dand end niisuguse teoreetikuna, kui ykski teine meie järelromantika lyyrikuist. Õieti need tema intuiitiivsed-teoreetilised ylestähendused luuletamisest¹⁾ avitavad lõhkuda vaadet Lijivist kui oma pärasest metslyyrikust, kelle hilisema ajajärgu loomingu suurkehitus oleks geniaalse iseteadvusetuse yllatav valmisaamine; sest niisugusele arvamisele tuleb kasuks tema luulevormi kasinus ja haruldasel määral tundmusel põhjenev toon (mis sõnade, isegi lausete kordumisi hääks peab). Liiv on aga väga põhjalikult mõtelnud kunstiprobleemide yle. Ta on, et täieneda oma endast äratunt luuleandekuses, lugend ka teoreetilisi raamatuid, kirjandusteooriaid ja mõtteteadust, võib olla, mitte paljuid; kuid saadud mõtteid pole ta mitte raamatutarkusena käsitlend, vaid iseseisvalt edasi arendand ja oma loomingu pääl ära proovind. Tema jaoks ei võind olla valmis kunstnikku, ta töötas loova töö põhimõtte kallal. See omadus on, mis teda tõstab välja iseteadvusse ja avardab tema silmaringi; ta on sygavam aga ka laiem teistest omaaegsetest. Need omadused on tema luule kehitand sisukaks ning tähtsaks Eesti kirjandusele.

Kes on lugend tema proosaluuleliste kompositsioonide kogu „Elu sygavusest“, tutvuneb temaga kui mõttetargaga. Mitte palju ei ole võind Liiv lugend olla mõtetarkusest, igatahes mitte algupäraseid skeeme ja ilmavaateid; vast aga mõnd antiik mõtteteaduse ajalugu. Kuid tuttav ta on, eriti antiikilma mitte niipalju teadusliku, kui elumõistet-otsiva eetilise väärtusõpetusega. Vanad greeklased olid sagedasti samuti poeedid — mõttetargad ja neil kujunesid arutused samasisuliseks, nagu siinkohal Liivil: „Elutumast asjast ei saa elulist, ja mõtetusest mõtet. Mitte millegist ei saa mitte midagi“ ... j. n. e.

1) Juhan Liivi kogutud teosed. „Äärmärkused.“

— niisugused väljaytlemised sarnasel elementaarsel kujul on järelkaja mõnesuguse varagreeka eelsookratika energia muutmatuse ja hävinematuse lausetusile, või sarnasile Parmeenidese substantsi tunnuslausetelle: „olev ei saa olla olematu ja ymberpöördukt.“ „Välgus“ otse Demookrituse atoomiteooria. „Midagi ei lähe kaotsi“ nimelises laastus ümberspekuleerimist selle tema enese pääl vastupidiselt tõeks saand tulemuseni: „Vaja ainult halb luuletaja olla, et hää jutukirjanikuna korra ärgata.“ Või killus „Tõde“ kas või apolliinilise klassika kuldse kokkukõla, kesktee, äärmuste jagat summa aate vastukangastus.

See on meil juba üks tema haruldusist. Kes oleks meil muud luuletand niivõrd abstraktseist aineist. Muud laulsid armastusest, sinisilmast, igatsusest, kurbusest palju vahenditumalt. Ka Juhan Liiv ise, aga selle mõttekatlas käind ajuga, mille voorus on see, et ta enam ei saa säästa end tagasimõtlemast kõik-sugusille yksteisepääle yleslykkivaile vormi ja sisu nõudeile. Siin on meil jälle sedasorti mees nagu olid Kreutzwaldt, Fählmann ja Kr. J. Peterson omal ajal, ulatades välja oma ajajärgust ettevõtete suurejoonelsuse ning selgema ja asjadelle kasuks tulevate käsitluste poolest. „Elu sygavusest“ filosoferivad voorused ei ole kyll kuigi suured, nad on pudenend lyyrilisse ainesse kui tykid pooleni suland tina, kuid see on siiski ainukene vastuvõet proosaluule meie kirjanduses. Ta on rikas aga kokkuhoidlik ja tema mee-leolu ei muutu vesiseks pateetikaks, — yks neist voorusist, mille eest Liivi Jumal ise on hoidnud. Liivi on siin avitand see mõtlemisele väljakoolitet aju, mis on sõõnd kyll väheste terade pärast vast suure praginaga, kuid teind selle eest imeehtsa jahu, . . . ja, kui meie oleme ilusate lausete poolt, siis ka vast kõige esimeselt nähtavalle tulev kannatuste tules tundeliseks karastet syda. Yks on tei-

sele kasuks olnud, mis yksikult vaevalt oleksid hääd synnitand.

Selles mõtlikkuse jooes näeme Liivi paremat inimest, näeme suurt kohusetunnet oma ülesande vastu (esimene eesti kirjanik nagu ta oli), sygavusteni pyydu ja haruldast selgeltnägemist. „Elu sygavustest“ on oma vähekene einoleinoliku yhepäevaliblikate vormi juures natukene igavavõitu — õnnetus, mis aga igatyhte tabada võib, kes vastupidise eest iseäranis hoolet ei kannu — kõigepäält huvitav olla; kuid see napp vorm, millel erilised kalduvused on parem ettevaatlik olla sõnade arvuga, kui ylemäära ytelda, selleläbi aga lakooniliseks muutund lause saab huvitavaks vast neile, kes ka ise on huvitet niisugusille üldinimlisile, esimesile, seega põhjapanevaile tõdedelle silma vaadata, nagu seda synnib kildudes „Keskmine“, „Midagi ei lähe kaotsi“, „Kaks ja yks“, „Kes vaba on?“ ja „Kokkukõla“; ning kes nende kysimustega tuttav on kuivemaist allikaist. (Järgneb.)

JUHAN LIIV.

Las lapsed teevad.

Las lapsed teevad targemalt,
meil omiks päiviks sedagi!
Nii õeldi enne, õeldaks nyd —
ei avita see kedagi.

Sest lastel sama vabandus
ja nõrkus nyd kui ennegi.

Ja tõotatud Messias
on tulemisel alati.

Sest lastel nõnda samuti
on isaisalt pärandus:
kõik nende eksitused veel
ja endi eksiv noorusmeel.

Nooruspäev.

Tartus 26, 27 ja 28 mail 1923.

Läind sügisel otsustas Tartu Koolinoorsoo Liit eelmise aasta eeskujul ära pidada kohalikku nooruspäeva mille korraldajaks päätoimkond valiti.

Päatoimkond asus varakult korraldustööle ja määras pidu päevaks 26, 27 ja 28 mai, mis ajaks ka organiseerimise töödega lõpule jõuti.

Pidupäeva avamine määrati pühapäeva 27 mai pääle, kuid pidustused algasid juba laupäeval spordi võistlustega, mis sel päeval võistlejate rohkuse, korralduse, kui ka tagajärjede poolest hästi korda läksid.

Sama päeva õhtupoolikul oli Vanemuise aias laulupidu, mis iseäranis hästi korda läks. Esinesid Tartu Koolinoorsoo Liidu kui ka üksikute koolide laulukoorid ja orkestrid. Ettekanded leidsid rohkearvulise publikumi poolt, kus ei puudunud ka vanad, sooja vastuvõtmist.

Järgmine pidupäev, pühapäeval 27 mail, mis algas rongikäiguga E. N. K. S. T. gümnasiumi õuest, töötas olla kogu pidustuste raskuspunktiks.

Rongikäigu läbimiseks määrat tänavad olid juba eelmisel õhtul rohelisega ja vastavate hüüdsõnadega varustet plakatitega dekoreerit. Iseäranis silmapaistev oli raatuse esise ja spordi välja ilustus.

Rongikäik algas, hää korralduse tõttu, punktipeält kell 11 hommikul. Rongikäigust võtsid osa kõik koolid orkestrite, laulukooride, symboliseerit õpilasgruppide ja dekoreerit sõiduriistadega.

Teel peatas rongikäik raekoja ees, kus Tartu koolivalitsuse juhataja tervitusõnu ütles.

Nooruspäeva pidustused avas spordiväljal Toimkonna esimees B. Ingel, tervitades nooruspäevast osavõtjaid. Nooruspäevale tervitussõnu ütlesid: Tartu maakonna hariduse osak. juhataja hra Raudsepp, Ülikooli rektor hra Koppel, J. Tõnnisson, Prof. Eisen ja üksikute organisatsioonide esitajad. Tervitustelegramme saadi muu seas ka Läti noorsooliidult.

Avamisele järgnesid Tartu keskkoolide ühendet kui ka üksikute kooride ja orkestrite ettekanded. Samuti esinesid üksikud grupid võimlemise numbritega, millega lõppes avamispidu.

Käesoleva pidupäeva kavas pidi kell 9 p. l. järgnema müstiline õhtu. Senni püsis ilm ilusana, kuid õhtu eel hakkas õige tugevalt vihma sadama, mis spordivälja päris järveks muutis. Kestva sao tõttu polnud ka rongikäiku võimalik korraldada, ainult üksikud koolid tegid linnas väiksemaid ringe, luues vihma pääle vaatamata teat elevuse.

Et müstiliseks õhtuks hulk kulusid teht ja ka korraldus juba valmis oli, siis peeti ta kolmap. 30 mail siiski ära. Kahjuks oli paar kooli kõrvalistel põhjustel sunnit eemale jääma. Kuid siiski oli ta värviliste laternate ja ilutulestikuga pühapäevases rongikäigust ilusam — veetlevam. Tehes linnas väikse ringi pööras

rongikäik otseteed spordi väljale. Iseäranis efektsed olid nais — kui ka meesgruppide võimlemise harjutused Mäe nõival leekis ohvrituli, kus hiljem pakk „Sakala“t“, pudel viina ja nooruse ebajumal ära põleteti. Rahvast oli haruldaselt rohkesti. Piduplatsilt lahutati kella 1 aeg ülevas meeleolus. Esmaspäeval kavatses kirjanduslised ettekanded jäid kahjuks esinejate puudusel pidamata. Päevase viimasajuga ei saadud ka spordi võistlusi ära pidada, mis aga samuti hiljem korraldati. Esmaspäeval õhtul peeti ka traditsiooniline lõppidu Vanemuises. Eeskava oli laitmata paladega kokku seatud, nii et vaatajal tõesti hää mulje jäi. Erilisel tuleb mainida operett: „Mäevaim“, mille ettekandmine hästi õnnestas. Kokkuvõttes võib nooruspäeva täiesti kordalainuks pidada.

A. Ag.

Kroonika.

E. Koolinoorsoo Keskliidu sekretariaat

(valit V kongressil) jaotas ametid järgmiselt: S. Perv — juhataja, V. Mägiste — abi, dir. Tubin — laekahoidja, A. Kõll — sekretäär, J. Voitka — abi. Sekretariaadi aadress on nnyd: T a r t u. Gildi tän. 8.

E. K. K. Asemikke Kogu VIII koosolek.

Sekretariaadi otsusel peetakse nimetetu ära 4. nov. s. a., Paides, Meesgümnaasiumi ruumes Algus k. 10 hom. Päevakord on järgmine: 1) Juhatuse valimine; 2) Uute liikmete vastuvõtmine; 3) Aruanded; 4) V kongressi resolutsioonide läbiharutamine; 5) Edaspidiste spordivõistluste korraldus; 6) Maleturniir; 7) VI kongressi kysimus; 8) Noorsoo juhtide kogupäev; 9) Rinnamärk; 10) Kohtadelt algatet kysimused; 11) Läbirääkimised.

Läti noorsoolaste kylaskäik.

Lalulpeo aeg viibisid Tallinnas, 4–5 päeva, umbes 100 Läti noorsoo liidu liiget, kes sel ajal tagasisõidul olid Soome lalulpeolt, millest nad ka osa võtsid. Vastuvõtmist korraldas Noorsoo Liitu org. toimkond. Rõõmustavalt kergendasid viimase tööd oma lahke vastutulekuga (korterit, prii pääsetähtede jne. muretsemisel) Lalljate Liit j. t.

Terve peo kestel lehvise, tervituseks nimetet kylalisile, lallulava pahemal kyljel Läti lipp.

Vastutav toimetaja: cand. hist. Peeter Treiberg.

Toimetus: Nigulas Käbin, A. Anni, A. Elango, D. Karopun, A. Kärsten, E. Laid, L. Leemann, S. Perv, Th. Vaas.

Väljaandja: E. Koolinoorsoo Keskliit.

Toimetuse aadress: Tartu. Postkast 79. Toimetaja kõnet iga ksk., rd. kl. 11–12. Jakobi tän. 8. telef. 404.

Noorsoo Liitu organiseeriva toimkonna

(milline valiti I noorsoo kongressil) sennistest tegevusest on eriti nimetamisväärilised järgmised otsused: 1) ärapidada II noorsoo kongress 1924. a. näärilkuu 5. ja 6. p. Tallinas, 2) „Noorsoo Liidu,“ põhikirja projektid laiali saata kõigile noorsoo yhingutele hiljemalt talvekuu 15-daks p.

Ylemaalse Eesti Noorsoo Yhenduse

poolt on toimetusele tutvustuseks saadet „Seletuskiri Y. E. N. Y. eesmärkidest ja tegevusest“. Viimasest selgub:

Y. E. N. Y. saab oma ylesandeks yhendada yhiseid sihte taotlevaid, kuid senni killustetult tegutsend noorsooorganisatsioonide. Selle saavutuseks on Y. E. N. Y. omaks võtnud osakondade systeemi. Nimetatud tegutsevad autonoomsete yksustena yle terve Eesti. Os. esitajad moodustavad ylema võimu org-is — Esitava kogu. Viimane valib Keskkohutuse — täidesaatva orgaani. Osakonnad jagunevad tegevusharudeks (teadus-, kirjandus, jne harud). Nende põhimõtteks on: võimaldada igale liikmele arendada vastavalt oma huvidele ja individuaalsetele kalduvustele. Tegevusharu juhhib toimkond. Vajalise ylevaate loomiseks saadab iga os. keskkohutusele vastavad andmed oma tegevusest.

„Av. keskkoolide seaduse

§ 45. Õpilastel on õigus asutada kooli juures omavahelisi yhinguid, mille põhikirjad kinnitakse pedagoogika nõukogu poolt. Väljaspool oma kooli võivad alaealised õpilased pedagoogikanõukogu nõusolekul osa võtta ainult neist organisatsioonidest, mille seaduslikult registreeritud põhikirjas on ette nähtud alaealiste osavõtmine. Täieealistel õpilastel on õigus ped. nõukogu teadmisel osa võtta kõigist seaduslikult registreeritud org-dest. Juhtumisel, kui see pedagoogiliselt mittesoovitav, võib ped. nõukogu õpilasele organisatsioonist osavõtmise keelata.“

(„Av. keskkoolide seadus“ on Riigikogu poolt vastuvõet 7 dets 1922 a., ning õusse astund 1 aug. 1923 a.)

„Noorte kolle Takoli“

nime all registreeriti, end. Tall. Koolinoorsoo Liidu tegelaste algatusel, möödunud kevadel Tall.-Haapsalu rahukogus uus noorsoo yhing Viimasele, kes seega juriidilise isikuna töötab, andis T. K. Liidu likvideerimiskoosolek yle kõik Liidu varandused ja kohustused. Täieõigusliste liikmetena võivad „Takoli“ tegevusest

osa võtta täieõiguslised (s. o. yle 20 a. vanad) õpilased, kui ka teised noored. Alaealised (s. o. alla 20 a. vanad) võivad töötada tegevliikmetena

Tallinna kesk- ja kutsekoolide yhine lõppidu

läind kevadel (v. „Uudismaa“ № 2, l. a.) sai kurva „saatuse“ osaliseks. Ja nimelt: päev enne pidu, kui saalgi juba dekoreerit, tuli teate: „Maksva määruse järel peavad peod kooli ruumes kella kaheks lõppema! Teie pidu kooli ruumes, lõppegu kella kaheks!“ (Algus peol aga määrat k. 9 - 1/2, 10 pääle!)

Ja ei aitandki midagi. Ei vastutava isiku, lugupeet direktori, seletused vastavates asutustes, ei pärimine miks siis, kui detailne kava yhes ruumide nimetusega koolivalitsusele saadeti (ja see oli juba novembris!), lyhike ning lihtne vastus anti: siis olete te kooli lõppetand, ei ole enam koolivalitsuse asi! Ning toimkond — kes poole õppeaastast töötand, et korraldada lõppidu, mis vääriseks vastukaluks oleks tavalisile lõppidudele (tahaks kirjutada: lõppjoominguile), lõppidu mis näitama pidi, et ka karskena lõbutseada võimalik — see toimkond pidi kella kahe aeg, kui tants ja mängud kestnud ju terve (!) tunni, kokkultunud abiturientidele (ja neid oli ca. 350, 10 nest kesk- ja kutsekoolist) teatama: Lõpp peol!

Kuid osavõtjad, olles teadlikud peokavas, ei suutnud aru saada sest, ja ei eldki ime: olid nad ju enamuses (kuid, yldpeo mõjul, siiski enam mitte kõik) päev-paar varem omis kooles pidand hommikuks lõppevaid „pidustusi“. Ning tuligi toimkonnal osavõtjatega sekeldusi. Senni eeskujulik kord andis nyud põhjust mõndagi soovida.

Ning lõpppalagi: sõit päiksetõusul, seks kaunistet aurikul, merele (kiidet Tallinna vaadatuna merelt!) — mis ette näht peo kroonina — seegi pidi ära jääma. Jäi mulje: Quod licet Jovi, non licet bovi.

Tallinna Karskusyhingute Koonduse tegevuskava.

Korraldada kaks kontsert-miitingut „Estoonia“ saalis; kohaline noorsoo karskuskongress; kaks kirjanduslist õhtut, kus esineksid meie kirjanikud; viis (tarviduse korral ka rohkem) kontsert kõneõhtut, kus esineksid noored kui ka vanad; asutada õppering; korraldada seltskondliste mängude ja tantsude kursused; retoorika kursused; sega eeskavaga pidu-õhtu; korraldada teeõhtu karskuspyha puhul kutsut

võrastega; peale nende 2—3 omavahelist olen-
gut ja kevade poole korraldada huvirännakuid.

Noorsooliikumisest Haapsalus.

Läind aasta oli üks viljakamaist meie
organisatsioonide tegevuses. Jõuti välja alg-
staadiumist, saadi asutusajajärgust kaugemale
Sama viljakana töötab meile olla ka käesolev
aasta.

Yldse on Haapsalus teguts mas kaks õp-
puryhingut: Yhisgymnaasiumi ja õpetajate
seminari. Esimene neist on vanem ja on töö-
tand juba yle nelja aasta Oma tegevust näitab
ta natuke tagasihoidlikult. Mainit asjaolu on
muidugi tingit, nagu pea igalpool, tegevust
kammitas hoidvast ainelisest kitsikusest. Kuid
vaatamata igasuguste raskuste pääle pyytakse
töötada. Silmapaistvat osa etendab sportlaste
osakond. Talveks korraldetakse liuväli.

Seminaari õppur-Yhing on enam julgem
ja tegevushimulisem. Yhing moodustab enes-
est keskorganisatsiooni, kes muretseb aine-
liste varade eest ja varustab omi ringe rahaga.

Praegu on yhingul sport-, karskus-, retoo-
rika-, teater ja kirjanduskunsti-ringid ning
laulukoor, statistika- ja aegkirjade bürood.
Mõned ringid on oma tegevusega õige silma-
paistvad, eriti retoo rikaring, kes läinud pool-
aastal 72 referaati ettekandis. Kirjandus-
Kunsti-ring annab albumi „Tulilind“ välja.
Huvide laienedes hakkab õpp.-Yh. „Yhingu
Teataja“t väljaandma. Nimetus leiavad täht-
samad päevasyndmused ja kysimused aset.

Praegu on asutusel lugemislauad ja koope-
ratiiv. Lugemislauas leidub emakeelsete aeg-
kirjade ja ajalehtede kõrval ka võerakeelseid.
Ka on Yhingul kavatsus koos Yhisgymnaasiumi
yhinguga kevadel yleläänemaalist noorte pyha
korraldada. A. — oll —

Järjekorraline ohver.

Neil päivil liikvideeriti Haljava noorsoo karskus-
ühing tema praegusel kujul, s. t. enam kui 50% liik-
meid, nende hulgas ühingu asutajad liikmed, heideti,
nagu seda haridusministeeriumi põhikirjad nõuavad, kui
ühingusse soovimatu element üle parda, s. t. kustuteti
liigete nimekirjast maha, sest et nad juba kooli lõpe-
tand olid, kuna ülejäanud lastegrupp tegevust jat-
kama jäeti.

Sel puhul kirjutanud ühingu asutajad liikmed, kel-
lega — seaduse tähe kaitse all — nii tänamata ümber-
käidud, Eesti Karskusliidule muu seas järgmist:

„... Kooli raamatukogusse toodi „Pal tänava poi-
sid“. Lugésime raamatu läbi ja kohe tuli harutusele
— kas ei võiks ka meil asutada niisugust seltsi. Kuid
iga algus on raske. Tuli põhikiri kirjutada — kuid

keegi meist polnud niisugust asja näind, küll olime
kuulnud, et ta on olemas. Algas raamatupidamine.
Ei tea kuidas protokollil kirjutada. Käisime vallamajas
oludega tutvunemas. Algas kassapidamine. Leidsime
kalendrisabast teateid kassaraamatu kohta. Selts oli
loomulikult salajane ja igauks, kes seltsi astus, andis,
ausõna. ... „Ühel ilusal kevadisel päeval saime õp. J.
käest ühe „Uudismaa“ numbri, kust leidsime seletuse
noorsoo karskusühingu asutamise kohta. Rääkisime
asjast õp. J-le, kes sellega päri oli; nii asutasime Hal-
java Noorsoo Karskusühingu, mille järele põranda alune
ühing oma tegevuse lõpetas.“

Tõesti huvitav on jälgida noorsoo aktiivset tege-
vusiha ja energiat, mis endale avaldust otsib. Ning
kui legaalsed olukorrad sellele takistusi teevad, siis min-
nakse loomulikult põranda alla, ja kas säät alati k a r s -
k u s e juure välja jõutakse, selle juures julgeme küll
kahelda ja soovitaksime ka neil järele mõelda, kelle
tahtmisest sarnased legaalsused olenevad.

Likvideerit Haljava noorsoo karskusühing oli üks
kõige aktiivsemaid noorsoo karskusorganisatsioonest.
Lühikese aja jooksul asutas ta eneselle sisuka raamatu-
kogu, kutsus elule ühingu kooperatiivi, edendas sporti,
viis — ainelise seisukorra paranduseks — edukalt läbi
suure rahalise loterii, korraldas hulga kõnekoosolekuid,
ja udupildi õhtuid, organiseeris vabatahtliku karskus-
eksami, pani aluse Harju-Jaani karskusselts „Jõud“ile
jne. jne.

Tuleb väga kahjatseda sarnase eluõulise ja tegu-
võimsa noorsoo karskusorganisatsiooni hävinemist, pige-
mini hävitamist, seda enam, et see sünnib legaalsuse
tähe all.

— s, — s. —

Omis asjus.

Toimetus palub vabandada käesoleva
numbri viibimist, mis tingit Tartu trykikodades
valitsend trykitõõliste streigist ning selle taga-
järjel neisse kokku kuhjund töö rohkusest.

*

Toimetuse otsusel ilmub detsembri algul
„Uudismaa“ ilukirjanduslik number
(№ 3) Kaastõõd selle numbri jaoks tulevad
saata hiljemalt 25-daks novembriks.

*

Nagu juba „Uud.“ № 8 (V a.) teatasime,
palus A. Juhanson end. „Uud.“ toimetaja kohus-
tusist aja puudusel vabastada. Tema asemelle
valis „Uud.“ toimetus 25. sept. s.a. yliõp. Nigü-
las Käbin'i, kes eelmisel koosolekul toime-
tuse liikmeks koopteeriti. Pääle nimetetu koopteeriti
toimetuse liikmeiks veel A. Kärsten ja Th. Vaas. Toimetusest on lahkund J. Jo-
hanson ja J. Rosental — mõlemad aja puudusel.